

Biblijsko–dogmatski temelji života i djelovanja u Duhu¹

Alfred SCHNEIDER

Sažetak

U prvom dijelu ovog članka autor rješava neka načelna pitanja. Da bi duhovni život bio trijezan, potrebno je upoznati njegove temelje. Subjekt života u Duhu je čovjek a s njime čitav svijet. Biblijski pojam tog života obuhvaća dubinu kršćanskog bića prožeta Duhom i sve slojeve njegova vidljivog života. – Najdublji temelj našeg života u Duhu jest sâm trojstveni Bog. Duh Sveti u Trojstvu ima onu istu zadaću koju će imati u povijesti spasa: povezivati osobe u zajedništvo čuvajući pritom nezamjenjivu izvornost svake pojedine od njih. Duh Sveti kao osoba uspostavlja odnos s čovjekom kome se priopćuje, ali prije toga je on razumnom biću svjetlo svake spoznaje i njegovo vlastito milosno oko. – Posrednici života u Duhu su svi Duhom pomazani, u prvom redu Isus Krist, veliki Pomazanik. Njegova duhovska povijest, pomazanje na Jordanu, smrt na križu i uskrsnuće prauzor je svega duhovnog rasta i iskustva. Blažena Djeвица Marija, slika Crkve i njezina rasta u Duhu, po svojim je milosnim darovima znak punine koju će Crkva postići na cilju. Pracrkva je uzor života u Duhu jer je znala moliti, primati darove Duha i s njime prijateljski ophoditi. Povijest Crkve obilježena je pokretima obnove na putu Duha, a u konačni lik Crkve unosi svaki naraštaj nezamjenjivo bogatstvo svoga vlastitog života u Duhu.

Uvod

Vrijeme u kojem živimo obiluje, uza sve svoje nevolje, znakovima nade, pa tko ih umije čitati, prepoznat će i danas na djelu snažnu ruku Božjeg Duha. Papa Ivan Pavao II., nadahnut ovakvim pogledom i pun pouzdanja u Božja obećanja, posvetio je godinu 1998. otkrivanju prisutnosti i djelovanja Duha Svetoga u Crkvi i u svijetu.² Neki idu u svom optimizmu dalje pa su skloni nazvati ove naše dane vremenom Duha Svetoga. Drugi su u tom suzdržaniji, a treći pod dojmom velikih nevolja našeg stoljeća svuda vide na djelu duha tame, pa ga smatraju gospodarom ovog našeg trenutka. Povijest nas uči

1 Članak koji ovdje slijedi, zapis je predavanja što ga je autor održao 14. travnja 1998. u Lovranu na simpoziju profesora teologije, kome je okvirna tema bila: *Duh Sveti – Počelo kršćanskog života i djelovanja*.

2 Usp. Apostolsko pismo *Tertio millennio adveniente – Nadolaskom trećeg tisućljeća*.

da skrajnji stavovi ne pogađaju istinu, pa je tako neće dokučiti ni u pitanju razlučivanja duhova koji u svijetu danas djeluju. Da bismo je otkrili, treba shvatiti neka temeljna spasopovijesna načela. Vjera kaže da je vrijeme Duha Svetoga započelo dolaskom Isusa Krista koji je utjelovljen njegovom silom a vidljivo je stupilo na pozornicu danom Pedesetnice. Otada ni jedno razdoblje nema pravo na častan naslov »vrijeme Duha Svetoga«. Ima tek većih ili manjih izljeva njegovih darova u povijesnim razdobljima, a to ovisi o Božjoj providnosti i o mjeri čovjekove spremnosti da ih prima. Što se pak tiče duha tame po vjeri znamo da je on Kristovim križem razoružan i otpisan, ali mu je dopušteno zavoditi one koji mu se odveć približe, te napuste zaštitnu blizinu Isusa Krista i njegove milosti. Prividna snaga zlog duha u ovom svijetu samo je znak njegove slabosti, a velika prašina koju diže, pokazuje da on predosjeća svoj brzi svršetak. To kršćani moraju imati pred očima da im ne klone nada od zaglušne buke ovog duha.

Valja se pozabaviti temeljima života i djelovanja u Duhu Svetome. Na to potiču dva razloga: potreba i čežnja za temeljima. Gdje se god budi i buja život u Duhu, tamo raste želja dublje upoznati njegov izvor. Susret sa živim Bogom traži novi susret: »Koji me jedu, još više su me gladni, i koji me piju, još više za mnom žedaju« (Sir 24,21). Čovjek koji je susreo Boga ne može prestati čuditi se tajni koju u sebi nosi. Mora o njoj više saznati. Traži lice Onoga koji mu se približio. Drugi razlog ovog istraživanja: život u Duhu je zahtjevan, nipošto lagodan, pun rizika i neočekivanih obrata. Izvrgnut je dvostrukoj opasnosti: da se ukruti u strukturalnim kalupima, te omlitavi u vožnji po tračnicama, što je kob tradicionalnog kršćanstva i druga da se raspline u dimu emocija, te izgubi sigurnu svijest svoga središta, a to uzrokuje svakojaka zastranjenja i uglavnom vraća na putove tijela. U oba slučaja život ostaje na površini, osuđen je na vegetiranje i umiranje. Potreban mu je jasan pogled u temelje.

Govorimo o *biblijsko-dogmatskim* temeljima života u Duhu. Ne dijelimo jedne od dugih, nego oslušujemo Božju objaviteljsku riječ i zajedno s njome govor čovjekove vjerske refleksije, što ga je ona pokrenula. Svjesni smo razlike između ta dva izvora, ali ih povezujemo da ne upadnemo u povijesne analize koje nam ovdje nisu potrebne. Kad velimo *život i djelovanje u Duhu*, ne mislimo samo na duhovnost, tj. duhovni život u strogom smislu riječi, nego na sav život ukoliko je Duhom nošen, a on obuhvaća bez iznimke sve što živi i rađa životom. *Duhovni život* je, dakako, u središtu tog gibanja pa ga imamo u prvom redu pred očima, ali ne gubimo iz vida njegovu vezu sa životom čitavog svijeta. Promatramo ga u velikoj, svemirskoj životnoj struji koju budi i nosi Duh Sveti. Dioba izričito duhovnog od svega ostalog života vodi u opasne vode manihejskog dualizma, koje su vazda bile kob i kršćanske teorije i prakse.

1. Život u Duhu

Život u Duhu prema Novom zavjetu, osobito prema Pavlovim spisima, znači dvoje: *biti u Duhu* i *živjeti po Duhu*. Prvo izriče dubinu kršćanskog života, drugo njegovu širinu. Život u Duhu nedjeljiv je od života u Kristu, i s njime je istovjetan. Taj pak život odgovara životu Duha, odnosno Krista u nama. Te bi riječi htjele izraziti činjenicu da nas Krist po svom Duhu izvana i iznutra uzima u posjed, postaje naš novi životni prostor u kojem se mičemo, živimo i jesmo. Uzajamnim formulacijama *mi u Duhu – Duh u nama, ja u vama – vi u meni* novozavjetni pisci, Pavao i Ivan, očito žele oslikati neizrecivu Božju prisutnost u dubinama kršćaninova bića. Tu se Bog i čovjek, daleko od naših pogleda, međusobno prožimlju. Odavde plodovi njihova jedinstva proviru na površinu, prelijevaju se preko čovjekove svijesti, postaju njegovo iskustvo i predokus vječnog blaženstva te mu oblikuju život.

Život po Duhu obuhvaća sve oblike života kojima je Božji Duh izvor, pokretač i norma, a odvija se na dvije razine: *put ljubavi i revnovanje oko darova Duha*. Prvu bismo mogli nazvati *etičkom* a drugu *karizmatičkom* razinom života u Duhu. Oboje spominje Pavao zajedno u 1 Kor 14, jer se na obje razine događa *objava Duha* (usp. 1 Kor 12,7). Darovi koje kršćanin ova-ko prima zahtijevaju od njega da bude otvoren za Boga i za svoju okolinu, jer *sile i snage Duha* (*dynameis* i *energumata*) stvaraju zajedništvo i izgrađuju ga. Uspostavlja se *koinonia* na svim razinama, u vertikalni s Bogom i u horizontalni s ljudima i s čitavim svijetom.

Prije nego što progovorimo o temeljima života u Duhu valja raščistiti pitanje subjekta tog života: o čijem je životu u Duhu zapravo riječ? Čudno pitanje ali treba ga postaviti. U našem životu, pa i u teološkoj refleksiji ima pitanja koja »se sama po sebi razumiju« i upravo zato što se »sama po sebi« razumiju, sprječavaju pogled u dubinu, u srž stvari, ali i u njihovu širinu. U kršćanstvu se ništa samo po sebi ne razumije. Sve što je Bog u nas posadio dostojno je neprestanog čuđenja, pa i pitanja. Nisu to pitanja koja bi htjela sumnjati u ono što smo primili i što je Bog neuništivo izveo, kao što to čine neki ljudi liberalnog svjetonazora, nego ta pitanja otvaraju čovjeka da još više i obilnije prima Božje darove: »Više ćeš od toga vidjeti« (Iv 1,50). O čijem je životu, dakle, riječ? Jamačno o duhovnom životu kršćanina, Crkve. U Tijelu Crkve postoje, međutim, razine: Prva je razina Glava, Isus Krist i njegov život u Duhu. Druga su razina oni koji pripadaju Kristu i njihov život u Duhu. Treću razinu čini okoliš u kojem oni žive, ozračje koje udišu i život svega svijeta u Duhu. I on je Duhom ispunjen i nošen. Njegov život u Duhu okvir je za duhovni život Tijela, a Tijelo ne može živjeti bez duhovne veze s tim okolišem. Duhovnu dimenziju tog okoliša i njegovu vezu s Tijelom Crkve valja imati pred očima kad govorimo o našem životu u Duhu. Sav svijet mora živjeti u Duhu, da bi plodovima Duha mogli rađati oni koji su na poseban način Duhom pomazani. To nam danas sve jače dolazi do svijesti, a pneumatologiji se, ne bez razloga, prigovara da se odveć ograničila na djelovanje

Duha Svetoga u Crkvi i u duši, a zanemarila njegovu nazočnost u svemu svijetu. Ovu smo treću razinu tek spomenuli pa je sada ostavljamo po strani i svu pozornost usmjerujemo na prvu i drugu razinu, tj. na život Kristov i njegove Crkve u Duhu.

Duh Životvorac osobno se daruje svojim stvorenjima, u njima je prisutan i djelatan. Na njegovu se sveopćem stvoriteljskom samopriopćenju očitavaju zakoni koji će nositi sva ostala njegova priopćenja i njegovo djelovanje u povijesti spasa. Među tim zakonitostima teologija na prvom mjestu ističe činjenicu da priopćenje Duha Božjega u stvaranju pa onda i svako drugo njegovo životvorno samopriopćenje ne treba tražiti tek na razini tvornog uzroka, (*causa efficiens*), nego i na razini formalnog uzroka (*causa formalis*). Stvarajući bića Duh životvorac ih ne napušta, nego ostaje u njima nazočan i svojom ih nazočnošću oblikuje. Bez te njegove nazočnosti bio bi nemoguć i nezamisliv opstanak i život svega što je izašlo iz Božje ruke. Duh Božji diše u svemu što postoji. On se, dakako, ne može smatrati formalnim uzrokom, tj. naprosto »dušom« ovog svijeta, nego će ga teologija i filozofija zvati »quasi *causa formalis*«, što znači da je on u svijetu nazočan »na način *formalnog uzroka*«. Nije on dio svijeta, nego, ostajući od njega različit, s njime se povezuje, priopćuje mu sama sebe, prožimlje ga iznutra i obuhvaća izvana. Sav je svijet doslovce pun Boga i uronjen u Boga. To je lakše shvatio čovjek Starog svijeta, koji je, ne poznavajući gustu mrežu drugotnih uzroka u kozmičkim zbivanjima, svuda na djelu vidio prvi uzrok, Stvoritelja i trag njegovih ruku. Stoga mu je čitav svijet odisao Božjom svetošću. Pri tome je, dakako, i pretjeravao, pa je u panteističkim maštanjima gubio svijest razlike između Stvoritelja i stvorenja. U te vode može upasti i čovjek današnjice, osobito ako u istočnjačkoj mudrosti pokušava tražiti zadovoljenje svoje težnje za otajstvenim. Zapadni je svijet, međutim, jače izložen drugoj skrajnosti koju filozofija naziva deizmom. Po tom nauku Bog je stvorio svijet, ali ga je potom napustio i sada svijet ide svojim vlastitim putovima, sam je sebi mjerodavan nikome i drugome nije odgovoran. Ovo je shvaćanje prisutno više u novovjekom mentalitetu, nego u artikuliranoj teoriji, ali nije manje bezbožno od starog panteizma. Kršćanin će stoga u svim bićima tražiti, susretati i poštivati Božju svetost, ali pritom neće gubiti iz vida granicu između stvorenja i Stvoritelja.

Viši se stupanj Božjeg samopriopćenja zbiva u razumnim stvorenjima. Dajući im sama sebe i svoj život, Duh Sveti ih čini Božjom djecom, novim stvorenjem. Članovi Crkve i svi oni koje Duh Božji ovako digne u božanski red doista su nova bića, posve ljudska i posve božanska. Drugi vatikanski sabor uspoređuje stoga (ne izjednačuje) vezu Duha Svetoga i Crkve s misterijem utjelovljene Riječi »kojoj uzeta ljudska narav služi kao živi organ spasenja, s njom nerazrješivo sjedinjen, na sličan način društveni organizam Crkve služi Kristovu Duhu, koji je oživljuje za rast tijela (usp. Ef 4,16).«³

3 Usp. *Lumen gentium*, 8.

Otajstvom Duha Svetoga prisutnog u Crkvi ostvaruje se neizrecivo sjedinjene vječne Božje slobode, sa stvorenom čovjekovom slobodom. Promatramo li to sjedinjenje pod vidikom nutarnjeg intenziteta, ono ima beskrajno mnogo stupnjeva, gledamo li ga u toku dinamičnog ostvarivanja, nalazimo u njemu bezbroj uzlaznih koraka. Duh Gospodnji pomalo vodi čovjeka prema zadnjem procvatu njihova međusobnog sjedinjenja. Stupnjeve tog uspona ne možemo ovdje posebno promatrati, ali ih i te kako valja imati u vidu. Duh Sveti se naime i prije nego što će izvesti vrhunac svoga posvećujućeg djelovanja približuje čovjeku u obliku ponude, te ga razgranatim putem vodi prema sjedinjenju sa samim sobom. Na tom putu on je ustrajan a ujedno neizrecivo tankočutan i obazriv. Nigdje se ne nameće, ne čini nasilje nad ljudskom slobodom, ne dopušta ni privid nasilja. Stalo mu je do toga da na kraju ovaj rast bude plod čovjekova truda, premda je istodobno potpuno nezaslužan Božji dar. Izgledat će kao da je čitav put prevalila ljudska sloboda sama, a ipak će biti jasno da nigdje nije bila sama sebi prepuštena. Ta tankočutna i istodobno uporna pedagogija Duha Svetoga, zakon je svega onoga što zovemo »život u Duhu«. Čovjek koji živi i djeluje u Duhu može uvijek kazati: sasvim sam svoj i sasvim njegov, njegov sam dar.

Na tom se putu nalaze svi ljudi bez iznimke, ljudi svih prostora i svih vremena, »dobri« i »zli«. Sve naše diobe, svi naši međusobni jazovi i bedemi postaju ovdje bespredmetni, gube smisao pred neodoljivim naletom Duha Svetoga u ljudskim srcima. Ispod svih slojeva čovjekove svijesti i podsvijesti, ispod svega što je čovjek baštiniio od predaka, što je u nj utisnula okolina, odgoj i samoodgoj, ispod svih rana i razočaranja, ispod svih pogrešnih stavova i naopakih ideologija, ispod svih bolesnih emocija u svakom ljudskom srcu tinja, gori, bukt i tajanstveni razgovor Duha Svetoga s čovjekom. Začinje se u transcendentalnim dubinama srca, a odatle oploduje i neprimjetno usmjeruje sav čovjekov svjestan i vidljiv život. Stoga moramo reći da su svi ljudi na putu Duha. Svi su gonjeni strujom njegova vjetera i žive u Duhu, premda još nisu svi došli do najviše razine tog života koju nazivamo posvećujućom milošću. Svi već pripadaju Crkvi, jer žive u njezinu milosnom ozračju, iako se nalaze izvan njezinih vidljivih struktura. Pripadnost Crkvi i onako, prema nauci Drugog vatikanskog sabora, nije statička, jednom zauvijek dana stvarnost, nego dinamičko zbivanje. U Crkvu se svaki čovjek, pa i onaj koji je jednom prihvatio njezino vidljivo uređenje, cijeli život *stupnjevito pritjelovljuje* napredujući na putu njezina Duha sve do časa konačne ustrajnosti.⁴ A oni koji već primaju milosne darove života u Crkvi, ne uživaju svi podjednako opojenost božanskim životom koju daje Duh Gospodnji.

Promatramo li život u Duhu dinamično, tj. na putu njegova ostvarivanja, onda valja kazati da smo svi mi jedni drugima posrednici i u tom smislu temelj života u Duhu. Nismo to, dakako, svi na isti način ni u istoj mjeri. Isus

4 Usp. *Lumen gentium*, 14.

Krist, veliki Pomazanik i jedini Posrednik, nezaobilazni je temelj života u Duhu svim ostalima. Zajedno su s njime posrednici i temelj tog života oni koji mu pripadaju i to prema mjeri svoje blizine Kristu i svoje suradnje u njegovu djelu (usp. 1 Kor 15,22–23). Po tom se zakonu Blažena Djevica Marija, budući da je Kristu bila duhom i tijelom ne samo bliže nego itko od ljudi, nego i najbliže što je u ovom redu stvari uopće moguće, naziva Posrednicom svih milosti. Najdublji je, dakle, temelj svega našeg života u Duhu Kristovo pomazanje Duhom Svetim, i to Kristovo pomazanje gledano u svom izvoru, tj. u njegovoj osobi kao i u cijelom razgranatom stablu njegova otajstvenog Tijela. Tim ćemo se pomazanjem pozabaviti kad promotrimo nestvoreni izvor našeg života u Duhu.

2. *Duh Sveti unutar Presvetog Trojstva*

Najdublji temelj svega života i djelovanja u Duhu je Bog sâm odnosno Duh Sveti u Osobi, točnije njegov život u Trojstvu. Božji trojstveni život nije samo stvarni (ontički) temelj našeg duhovnog života, nego i uzor svega što će se na putu Duha događati, što će Duh pokrenuti i kamo će voditi. Kako on može biti uzor kad izmiče našim pogledima, stanuje u nedostupnu svjetlu? Može nam biti uzor ako u stvorenim bićima prepoznamo odraz njegova sjaja. Tada se smijemo zagledati u nepristupačni izvor tog svjetla, dakako uz poštovanje što nam ga nameće svijest da se nalazimo na tlu otajstva. Stupili smo na tlo tajne Božjeg intimnog života iz koje izvire dvije tajne njegova samopriroćenja čovjeku, te sve ostale, iz njih izvedene i s njima srodne tajne. Govoreći o Božjem nutarnjem životu neizbježno ćemo se služiti kategorijama i predodžbama preuzetim iz našeg ovozemnog svijeta, baratati ćemo svojim antropološkim spoznajama i iskustvima. Gotovo se bojimo tog postupka. Ali nemamo drugoga puta. Bit će on ipak legitiman, jer uza svu neizmjernu udaljenost između stvorenja i Stvoritelja među njima je i analogija, tj. nutarnja srodnost koja taj govor omogućuje. *Nihil est tam contingens quin necessarium aliquid in se habeat* – Ništa nije tako prolazno a da u sebi ne bi nosilo i nešto stalno – iskricu vječnosti, rekli su već stari filozofi. Pokretna snaga ovog govora neće biti ljudsko umovanje samo sebi prepušteno, nego Božja riječ. Kad ona oplodi naše iskustvo, otvaraju se čovjeku putniku vrata Božjeg svjetla i daje mu se predokus blaženog zajedništva s njime.

Priopćujući sama sebe stvorenjima Duh Sveti ih čini sebi sličnima, udahnuje im svoja svojstva. Što mi znamo o zbivanju unutar Presvetog Trojstva i o svojstvima božanskih osoba? Na temelju Objave i Crkvene predaje znamo da su sve tri božanske osobe jedan Bog, što znači da sve tri u jednakoj punini posjeduju svoje božanstvo. To je definirao Nicejski sabor g. 325. kad je za Sina rekao da je *iste bîti s Ocem* i Prvi carigradski sabor kad je g. 381. Duha Svetog nazvao *Gospodinom i životvorcem*. U tom su posjedu sve tri božanske osobe jednake, razlikuju se po svome međusobnom odnosu. *In*

Trinitate omnia sunt communia nisi opstat relationum oppositio – u Trojstvu je sve zajedničko osim međusobnog odnosa, veli drevni teološki aksiom. Posjedovanje božanske punine nije naime statička datost, nego zbivanje puno dinamike i božanske dramatike, neprestano davanje i primanje. U tu razmjenu unosi svaka božanska osoba svoju jedinstvenu i nezamjenjivu vlastitost, a tu će vlastitost ona objaviti u povijesti spasa kad se priopći stvorenjima. Koja je vlastitost Duha Svetoga i kakva je njegova božanska fizionomija? Što o tome kaže Sveto pismo? Promotrit ćemo dva njegova podatka.

1. Zlatna nit svih biblijskih izreka o Duhu Svetome, a ona seže već u davne, slutnjom nošene navještaje Starog zavjeta, jest ta da je on darovan. Bog ga daje, šalje, daruje, ulijeva u ljudska srca. Duh Sveti je dar, a to prema nauku svetog Augustina znači dvoje: da je stvarno darovan i da odvijeka može biti darovan, jer je njegova iskonska težnja da bude darovan.⁵ U njemu je Bog sam sebi dar, Otac Sinu a Sin Ocu. U njemu je Bog i svemu svijetu dar. Duh Sveti je prema svjedočanstvu Svetog pisma i Predaje Bog u modusu dara. Kad se taj dar dadne čovjeku, bliži mu je od njega samoga. A budući da je sve što se događa u povijesti spasa odraz vječnog zbivanja u Trojstvu, smijemo kazati da je u svom Duhu Bog sam sebi blizu, da u svom Duhu on sam sebe spoznaje ili po Pavlovim riječima da Duh proniče dubine Božje (usp. 1 Kor 2,10). Promatranje tog dara daje uvid u tajnu Boga, u tajnu čovjeka i u tajnu čovjekova života s Bogom.

Darujući sama sebe Duh Sveti je *veza zajedništva (vinculum amoris)*. On ostvaruje zajedništvo u trojstvenoj obitelji, a to će biti njegova glavna zadaća svuda gdje se god u stvorenom svijetu zajedništvo bude rađalo i raslo. A da bi zajedništvo među osobama nastalo i opstalo, potrebno je dvoje: prvo, da one komunicirajući jedna s drugom ne izgube svoj vlastiti identitet, svoju jedinstvenu izvornost i, drugo, da se doista dadnu jedna drugoj, da ne ostanu same u sebe zatvorene bez međusobne veze i odnosa. Sposobnost biti svoj i ujedno biti za drugoga pripada na bit i na pojam osobe. Oboje osigurava Duh Sveti i u trojstvenoj i u svakoj drugoj zajednici. On otvara osobu prema drugoj, a istodobno joj čuva jedinstvenu izvornost. U Trojstvu on povezuje Oca i Sina. Vječnim činom davanja Otac predaje Sinu sve što sam posjeduje, svoje božanstvo, a Sin mu sve to vraća. Ovaj pokret jednoga prema drugome njihov je zajednički Duh. On je njihovo zajedničko disanje, »božansko mi u osobi«. Po njemu je Otac sav izvan sebe tj. u Sinu a Sin sav izvan sebe tj. u Ocu, a da ne prestaje biti sav u sebi tj. svoj. U svome se Duhu Bog otvara prema stvorenjima i daje svijetu. U njemu on posjeduje sebe i dopušta da ga drugi posjeduju, te da se posjeduju međusobno. Duh Sveti tako stvara zajedništvo na nestvorenoj i na svim stvorenim razinama. Čuvar je svačije izvornosti i ujedno graditelj svakog zajedništva. U njemu su svi svima blizu.

5 Usp. A. Augustinus, *De trinitate*, V., 11,12,13; XV., 17,29; 18, 32; 27,50.; B. Stubenrauch, »Pneumatologie«, u: *Glaubenszugänge*, Lehrbuch der katholischen Dogantik, Paderborn 1995., str. 122.

Duhom Svetim nadahnutu Božju blizinu naziva Sveto pismo božanskom nježnošću. Bog je nježan jer je blizu svojim bićima, brižno se i toplo nadvija nad svaki njihov korak i vapaj ali je nježan i zato što znade biti dovoljno daleko, te ih svojom blizinom ne satire, nego dopušta da svatko, kako god bio malen, diše i raste slobodno po zakonu svoga bića. A gdje Duh Sveti vodi putove i stvara odnose među ljudima, tamo umiju i oni, prema svome božanskom uzoru, doći jedan drugome blizu, nadviti se nad drugoga, udahnuti mu život i ulijevati nadu, a istodobno znaju ostati i dovoljno daleko, da ne sputaju svojom osobnošću rast drugoga. Božjom nježnošću nadahnuti sredina između životvorne blizine i oslobađajuće daljine, kamen je kušnje za takozvane »jake ličnosti« kad se nađu u ulozi voditelja ili odgojitelja. U ovoj božanskoj nježnosti naziremo i odgovor na jedan spekulativno nerješiv teološki problem. Pitanje je naime, kako se slažu Božja svemogućnost i čovjekova sloboda. Oko toga su se pitanja u teološkim školama lomila koplja a u novije joj vrijeme njemački teolog Karl Rahner pokazuje pravac rješenja. Za razliku od stvorenih, tj. drugotnih uzroka, nestvoreni, tj. prvi uzrok ne potiskuje i ne sputava djelovanje drugotnih uzroka, nego samom svojom blizinom oslobađa nutarnje sile svakog bića, njegovu vlastitu dinamiku. Što je Bog čovjeku bliže, to je čovjek bliže samom sebi. Što Bog snažnije djeluje na čovjeka, to je čovjek sposobniji za djelovanje, to je slobodniji. Tako može nastupati samo nestvoreni uzrok, Bog, a stvoreni mu se tek približuju učeći od njega božansku nježnost.

2. Sveto pismo i Predaja opisuju Duha Svetoga i osobnim i neosobnim tj. predmetnim slikama i nazivima. On se pojavljuje sad kao *vjetar*, *vatra*, a sad kao *Gospodin*, *Branitelj*, *Tješitelj*. Tim dvostrukim nazivljem nastaje svojevrsna napetost u shvaćanju osobe Duha Svetoga i njegove uloge u životu Crkve. Protumačen u svjetlu neosobnih slika, Duh Sveti je dar koji se može upotrijebiti, trošiti, uživati. Njegova osobnost odlazi u pozadinu, uzmiče pred spasopovijesnom ulogom. Duh Sveti nešto čini, a pritom ne pokazuje svoje vlastito lice, ostaje skriven. Po tome je on čista, *samozaboravna proegzistencija*. Duh služi drugima kao *njihova veza ljubavi*, ispunja ih kao *njihova snaga*, *postaje njihov vlastiti dobri duh*, otvara im pogled u *njihove transcendentalne dubine*. Dopušta da ga rabe za neki cilj, te da u njima prividno nestane. Nevidljiv i nezamjetljiv daje im jedno srce i jednu dušu, kao što je dao prvoj Crkvi (usp. Dj 4,32).

Teolozi istočne Crkve Vladimir Lossky i Pavel Evdokimov govore u tom smislu o *kenozi*, *samoponištenju* Duha.⁶ Duh se odriče objave svoga lica te postaje »sredstvo« za ostvarenje Božjega kraljevstva. Ovo njegovo poništenje, *kenoza*, u službi je Božje sveprisutnosti u svijetu. U tom i takvom svom Duhu Bog ima mogućnost ući u granična područja naše slojevite stvarnosti, te ih iznutra preobražavati i neopazice osposobljavati da djeluju u pravcu

⁶ Usp. Y. Congar, *Der Heilige Geist*, Freiburg 1982., str., 328.

spasa. On tako stvara ozračja, oblikuje mentalitete, nadahnjuje odnose, ulijeva misli i oploduje osjećaje. »Lišen« svoje vidljive osobnosti Duh Sveti dobiva mogućnost ući i u žarišta ovog svijeta, u sile koje ga pokreću, pa ih iznutra usmjeravati na dobro čovjeka i Božjeg kraljevstva. Po tom svom svojstvu on premošćuje jazove među oprečnim pa i sukobljenim skupinama naše slojevite stvarnosti. Na taj način Duh Sveti i u ljudskom zajedništvu postaje ono što je odvijeka u božanskom: njihovo mi u osobi.

Uz ovu neosobnu fizionomiju Duha Svetoga Sveto pismo ga, manje ili više izričito, predstavlja i kao osobu, pripisuje mu osobna svojstva i djelovanja. Božji Duh *govori, opominje, prati, vodi, tješi* itd. Čovjek može tome Duhu kazati Ti!, može od njega biti naslovljen kao osoba. Može s njime uspostaviti prijateljski odnos. Prva Crkva je najbolji primjer takvog saobraćaja. Premda još nije imala školski artikulirane spoznaje o osobnosti Duha Svetoga kao Treće božanske osobe, živjela je od njegova prijateljstva. Slušala mu je glas na svojim putovima (usp. npr. Dj 8,26 sl.; 10,19; 16,7 i dr.), zajedno s njime molila (usp. Rim 8,18; Gal 4,6) i rješavala svoja životna pitanja, te čak ponosno potpisala dekrete prvog tzv. apostolskog sabora riječima: »Odlučismo Duh Sveti i mi...« (Dj 15, 28).

Odnos s Duhom Svetim slijedi svoje vlastite zakone. Duh Sveti je isto tako stvarno poslan kao i Sin, ali se nije trajno (»supstancijalno«) vezao uz neku materijalnu stvarnost kao što se vezao Sin uz ljudsku narav Isusa iz Nazareta. Njegov ja nigdje u Svetom pismu ne stoji čovjeku sučelice, kao što mu stoji ja Sina, pa i Oca. On nije predmet spoznaje, nego svjetlo u kojem je svaka spoznaja tek moguća. Duh Sveti je duhovno ozračje, horizont u kojem se nalazimo i živimo, milosno oko koje u nama gleda, milosno uho koje sluša. Zato on izmiče našim pogledima. Teologija veli: Duh Sveti nije u prvom redu materijalni predmet (*objectum materiale*) našeg promatranja, nego formalni vidik (*objectum formale*) pod kojim sve gledamo, u kojem se krećemo. Duh Sveti je nama najbliža božanska osoba jer sve sa svime povezuje. Priopćujući sama sebe on daje spoznaju svih stvari u prvom redu Isusa Krista (usp. 1Kor 12,3), a sâm ostaje u pozadini, nevidljiv, neuhvatljiv. Događamo ga u drugim iskustvima, posebice u susretu s Isusom Kristom. Duh Sveti daje ipak i iskustvo sama sebe, postaje predmetom našeg promatranja po svojim darovima i učincima (usp. 1Kor 12,11). Paradoks je tog iskustva da se ono daje u susretu s ljudima, nosiocima Duha, a oni su podložni grijehu. Duhovno je iskustvo zasjenjeno grješnošću ljudi koji ga posreduju. Usmjeren je prema Isusu Kristu a on se po Duhu Svetom vezao uz vidljivu zajednicu. Zajednica Isusovih učenika je pozornica na kojoj se događa susret s Duhom, ona je unaprijed određeni okvir tog susreta a iz tog okvira nitko ne može iskočiti. Mi smo spasopovijesnom potrebom – u jednom Duhu – Crkvom – vezani uz povijesnog Isusa.

3. Kristovo pomazanje Duhom Svetim

Kristovo pomazanje Duhom Svetim prauzor je svega duhovnog života i iskustva. Ono ima svoju povijest, jer je Isus kao pravi čovjek podvrgnut zakonu rasta i dozrijevanja (usp. Lk 2,52). Njegov rast obuhvaća čitav život a tri se trenutka ističu kao kameni međaši i uzor za budućnost: krštenje na Jordanu, smrt na križu i uskrsnuće. Isus nije primio Duha Svetoga tek na Jordanu. Pun ga je od svog začeca. Ali prije Jordana on još ne djeluje u sili Duha. Duh Sveti je tek počelo njegove osobne svetosti a ne mesijanske akcije. Isusovim pomazanjem na Jordanu počinje posljednje razdoblje povijesti, razdoblje Duha Svetoga. To pokazuju znakovi: *nebo se otvara*, pristup Bogu opet je slobodan; *Bog progovara* nakon što je njegova šutnja poput more ležala nad Izraelom i nad čitavim svijetom; *Duh Gospodnji silazi* i ostaje na ovom Pomazaniku (usp. Iv 1, 32–33) a s njime i na svijetu. Neće se više povući kao što se povlačio sa starih proroka. Otišavši s Jordana, Isus govori i radi kao nitko prije njega: »Sve je učinio dobro. Gluhima daje čuti, nijemima govoriti« (Mk 7,37). Izrael je bez daha gledao kako se ispunja Joelovo proroštvo (usp. Jl 3,1). Nitko, međutim, nije tada slutio kakvu kupelj prolazi taj prorok, da bi se ispunilo staro proroštvo. Uranjajući u vodu Jordana, Mesija se izjednačio s grješnicima, prigrlio njihovu sudbinu. Naknadno je izrazio pristanak činu utjelovljenja i unaprijed prihvatio križ. Na otajstven je način već umro i položio Ocu svjedočanstvo–zavjet poslušnosti do smrti. A Otac odgovara izljevom Duha Svetoga i pokazuje put kojim će ga do kraja svijeta davati.

Isusovim pomazanjem Joelovo proroštvo nije ipak posvema ispunjeno. Duh stanuje i djeluje u Isusu, ali se nije razlio u širinu, kao što je navijestio prorok. Da bi ga primilo »svako tijelo« (usp. Jl 3,1), Isus, predstavnik svega tijela, mora stvarno, ne tek mistično, umrijeti. »Ako ja ne odem, Branitelj neće doći k vama« (Iv 16,7). Smrt na križu je prekretnica njegove duhovske povijesti. Ovdje on više ne djeluje u sili Duha. Odjeven je u nemoć, lišen svega, od Boga napušten. A zapravo Božji Duh upravo u tom mraku naj snažnije djeluje i izvodi djelo spasa. U Isusovu srcu pali on plamen ljubavi kojim će izgorjeti otkupiteljska žrtva: Krist »... po Duhu vječnom samoga sebe bespriječna prinese Bogu« (Heb 9,14). Tako će Duh i ubuduće djelovati kad nestanu sva svjetla i umuknu svi glasovi. Shvatit će to Isusovi prijatelji i blagoslivljat će noć u kojoj se samo vjeruje i umire. Shvatit će to i mnogi anonimni prijatelji, pa će poput našeg pjesnika Dobriše Cesarića zapjevati:

*»O sati sumnje, sati bola,
ko stvara taj vas kleti neće;
jer radosti su male svijeće,
a iz vas raste aureola.*

*Slabašnu djecu radost rađa,
i njezin porod brzo gine,
a pjesme rasplamsane bolom,
gore ko svjetla za daljine.«*

Tko s vjerom prihvati mrak i umiranje, vidjet će zajedno s evanđelistom Ivanom u križu već sjaj uskrsnuća (usp. Iv 7,39).

Uskrsnuće je vrhunac Isusove duhovske povijesti. Ne samo zato što je Isus uskrišen silom—snagom—desnicom Božjom, tj. njegovim Duhom (usp. Ef 1,99; 1 Kor 6,14; Dj 2,33 i dr.), te »uskrišen od mrtvih više ne umire, smrt više njime ne gospoduje« (Rim 6,9), nego prije svega zato, što je Duh Sveti tim činom dao Isusu svojstva po kojima se čitav svijet iz temelja promijenio. »Duhovno tijelo« uskrsnulog Krista nije fizikalan pojam, ne označuje strukturu, nego novi način egzistiranja. Isus »Duh životvorni« (1 Kor 15,45), prožet Božjim Duhom, ima vlast oživljavati mrtve (usp. Rim 4,7). Između Krista i Duha Svetoga dolazi uskrsnućem do neke vrste spasopovijesne (ne ontičke) istovjetnosti. To je vrhunski plod Isusova pomazanja, te Pavao može kazati: »Gospodin je Duh« (2 Kor 3,17). Sve što čini Duh Sveti čini i proslavljeni Krist, Krist po svojem Duhu i Duh u Kristu. Iskustvo Krista uvijek je iskustvo Duha i obratno. Između njih dvojice dolazi do tajanstvene razmjene. Čovjek Isus iz Nazareta prisutan je po svom Duhu svim vremenima i svim prostorima (usp. Mt 28,20), neizmjenost Duha Božjega njegov je raspon i domet. A Božji Duh ovim sjedinjenjem dobiva zavičaj i domovinu.

Od iskona posvudašnji i neuhvatljiv, koji sve obuhvaća i svemu izmiče, stanuje poslije Isusova uskrsnuća u jednoj točki našeg svemira i tu se uvijek može naći: u proslavljenom tijelu Isusa iz Nazareta a onda i u otajstvenom proširenju toga tijela, u njegovoj Crkvi. Povlašteno mjesto za susret proslavljenog Krista i njegova Duha jest ljudsko srce. U žaru Isusovih očiju moći će odsad čovjek, putnik ponirati u neistražive dubine Božjeg Duha. Molitveni život naći će ovdje rješenje svoga stoljetnog problema: molitva se mora hraniti slikom i neprestano se mora od nje oslobađati. Kako spojiti ova dva zah-tjeva? Bez riječi i bez slike valja u poklonu vjere, u svetištu vlastitog srca, uranjati u Duha Svetoga ovdje prisutna: »Bog je Duh i koji mu se klanjaju u duhu i istini treba da mu se klanjaju« (Iv 4,24). U tom svetištu može čovjek sada gledati Kristovo lice onako, kao što su ga gledali njegovi ovozemni suputnici i kako ga prikazuje Evanđelje. »Bog koji reče: *Neka iz tame svjetlost zasine, on zasvijetli u srcima našim, da nam spoznanje slave Božje zasvijetli na licu Kristovu*« (2 Kor 4,6).

4. Blažena Djevica Marija i Duh Sveti

Blažena Djevica Marija je prva među onima koji su s pomoću Duha pošli za Isusom. Puna je Duha Svetoga od početka i njime osjenjena u času Isusova začeca (usp. Lk 1,28.35). Kao čovjek, putnik sva je na našoj strani, pa samom svojom pojavom tumači zakone tog puta. Sve što Duh Sveti pokreće i vodi zbiva se u skrovitosti. Kao žena iz siromašnih slojeva, Marija, u očima svoga vremena nije bila zamijećena, a ipak je njezino otajstveno bogatstvo što ga mi danas vjerom vidimo, već bilo u njoj nazočno. Čim se pojavi-

la, ona objavljuje da je Bog velik u velikima a najveći u najmanjima. Marija se nalazi na ključnim mjestima povijesti spasa. Na vrhuncu je vjerskog i ćudorednog uspona starog Izraela. U njoj već kuca živo srce Novog Izraela, kome je Glava utjelovljeni Božji Sin, a Tijelo Crkva. Snagom Duha raširit će se to Tijelo po čitavoj zemlji, a u Mariji je kao u klici od početka već prisutno i vidljivo. Zemaljski je život posvetila najprije odgoju svog Sina, pratila je njegov rast i u mesijanski mu lik upisivala svoje majčinsko bogatstvo, koje će bujno zasjati u Isusovim riječima i djelima. Pritom ona i sama raste. Skrovitost u koju sve više odlazi za vrijeme Isusova javnog djelovanja (usp. Iv 2,4; Lk 8,19–21; 11,27–28), škola je novog majčinstva. Iz tjelesne veze sa Sinom razvija se duhovna veza sa svim njegovima, a raspon majčinskog srca širi joj se u neizmjernost. Pod križem gubi ona jedinog Sina, postaje Majkom svih živih (usp. Iv 19,25–27) i po tome uzor i slika Crkve, koja će iz vode i Duha rađati djecu za vječni život. Poslije Isusova uzašašća i dolaska Duha Svetoga Marija ne dobiva vidljivu zadaću. Posljednja joj je zemaljska zadaća nestati u Crkvi, podrediti se njezinoj vidljivoj službi, kako bi je mogla nositi svojom milošću kao njezino nevidljivo nutarnje bogatstvo.

Crkva će tijekom sve svoje povijest prolaziti postajama Marijina zemaljskog života. Ići će kroz tamu vjere. Što je Bog čovjeku bliže, što je vjera zrelija, to je dublji doživljaj njezine tame, jer Bog je neizmjeran i nedokučiv. Marija do kraja života nije izašla iz te tame i nije prestala učiti. Time je zacrtala put Crkve: kroz tamu i muku ususret Zaručniku. U tami svijetli, međutim, i svjetlo vjere. Marija ga je nalazila čuvajući i prebirući u svom srcu Božju riječ (usp. Lk 2,19.51). Crkva će stoljećima prebirati baštinu koju je primila i otkrivati joj dubine, a upravo će Marijino bogatstvo biti hrana tom razmišljanju. U život po Duhu utkan je zakon rasta i zakon anticipacije. Svoje izabranike vodi Duh Sveti pomalo u visinu, ništa ne preskače, nikud mu se ne žuri. Na izabranim mjestima tog uspona pokazuje on ipak što nas čeka na cilju. Marija je čitavim svojim bićem slika Crkve na putu i Crkve u nebeskoj slavi. Time ona svojoj djeci ulijeva nadu i uči ih otkrivati u svom životu znakove buduće sreće.

5. Duh Sveti vodi Crkvu

Svaki crkveni naraštaj predao je slijedećima u baštinu pečat svog života u Duhu. Prvo od njih, što ga zovemo *pracrkva*, jedinstveno je po svom neposrednom iskustvu utjelovljenog Sina Božjega, zbog čega je mjerilo vjere svim budućima naraštajima i po svom prijateljskom odnosu s Duhom Svetim, što ga čini uzorom duhovnog iskustva za svu budućnost. Prva je Crkva znala vapiti da dođe Duh Sveti, znala ga je primati i znala je s njime živjeti. Vapaj je proključao iz trostruke svijesti: svijest potpune nemoći usred neprijateljskog svijeta, svijest da joj je povjeren neumoljivi nalog učiniti sve narode Kristovim učenicima (usp. Mt 28, 19–20) i svijest da će obećani Branitelj sve to izvesti. Kad se ta trostruka svijest spojila u jedno, buknuła je molitva na

koju je Otac odgovorio izljevom Duha Svetoga. Prva ga je Crkva primila onako kao što se primaju darovi odozgo: u praznu posudu. Duh Sveti se ne daje srcu pretrpanu pogrešnim očekivanjima. Posuda se njihova srca ispraznila na Veliki petak, pa su mogli primiti Duha Svetoga u trajan posjed, ali ne u vlasništvo. Znali su i to da sami postadoše njegovo vlasništvo, kojim će on odsad bez pridržaja raspolagati. I znali su da će on sa svojim darovima još dolaziti, pa nisu prestajali moliti i neprestano ga primati (usp. Dj 4, 24–31 i dr.). Život Pracrkve s Duhom Svetim sažimljemo u nekoliko temeljnih stavova: budno osluškiivanje njegova glasa, poslušnost njegovoj riječi, pouzdanje u njegovo vodstvo. Prepoznavali su ga na svim svojim putovima, a to im je ulijevalo sigurnost u hodu i mir u srcu, čuli su u sebi njegov vapaj i zajedno s njime molili (usp. Rim 8,15; Gal 4,6), što je njihovoj molitvi davalo dubinu, polet i snagu (usp. Dj 12,1–11). Zajedno su s njime rješavali velika pitanja svoje sadašnjosti i svoje budućnosti (usp. Dj 15). Sve to nije bilo povlastica uskoga kruga, nego bogatstvo cijele zajednice. U Pracrkvi su službe već podijeljene, ali nema razlike između aktivnih i pasivnih članova, ni potrošačkog mentaliteta kakav će opteretiti potonja stoljeća. Svi su članovi primili *Očevo Pomazanje*, koje ih u svemu poučava, a učitelji samo podsjećaju na ono što svi već imaju (usp. 1 Iv 2,20.27). Po svemu je tome Pracrkva znak života u Duhu za sve buduće naraštaje. Da bi i oni živjeli u Duhu, neće biti potrebno, pa ni moguće vraćati se u prošlost i zaniijekati povijesni razvoj oponašajući vanjske životne oblike Pracrkve. Umjesto toga valja po uzoru na Pracrkvu u sebi otkrivati izvorno kršćansko iskustvo te donositi plodove Duha koji je na svakom koraku nov i neponovljiv.

Crkva kasnijih stoljeća pokazat će svoje pravo lice tek kad čitava žetva bude skupljena. Dotle se pokoljenja nižu, a samo Bog vidi što pojedino od njih unosi u konačnu sliku Crkve, Kristove Zaručnice. Svaki je kamenčić dragocjen jer ga Božji Duh oblikuje i stavlja u cjelinu. Na kraju drugog tisućljeća razabire se ipak crvena nit tog putovanja. Sva je Crkva kao i Pracrkva nedjeljivo vezana uz Duha Svetoga koji joj vodi putove. S time ona nije prestala računati. U svakom je stoljeću bilo pojedinaca i skupina koje su živjele u osobnom prijateljstvu s Duhom Svetim i donosile njegove plodove. To svjedoče sveci, mučenici, misionari, tihi molitelji svih vremena. Zajedništvo s Duhom Svetim treba, međutim, uvijek nanovo tražiti i oblikovati. Isprva je sve nosila svježa uspomena na Isusa. Što je vrijeme dalje odmicalo, a Crkva brojem rasla, izlazile su na površinu ljudske slabosti, zato se trebalo vraćati na putove Duha. Sva je povijest Crkve obilježena pokretima obnove. U prvom tisućljeću težište im je na nutarnjem obraćenju po molitvi i pokori. S vremenom su maha uhvatile zloporabe a obnova prelazi na područje struktura i društvenog života. Time će se Crkva baviti cijelo drugo tisućljeće od gregorijanske reforme u 11. stoljeću, preko Tridentinskog sabora u 16. stoljeću sve do danas, a da nikad neće zaboraviti onu prvu zadaću nutarnjeg obraćenja.

Pokreti obnove iznijeli su na vidjelo svu zahtjevnost, pa i rizik života u Duhu. On je izložen dvjema opasnostima: da se čovjek, ponesen žarom obnove, s Duhom Svetim poistovjeti te njemu počne pripisivati svoje misli, želje i planove, a druga da ga čovjek zaboravi te pođe putem svoje ljudske mudrosti. U prvu su zamku upali npr. montanisti potkraj 2. stoljeća, sljedbenici Joakima iz Fiore u 13. stoljeću i mnogi entuzijasti tijekom povijesti. Oni većinom ispadoše s putova Duha koje su propovijedali, te nestadoše u mraku povijesti. Pred Duha Svetoga ne valja trčati, nego pomno slušati njegov glas i slijediti mu vodstvo. Gotovo svi pokušaji nasilne obnove završili su izvan Crkve a u njezinu su tkivu ostavili bolne tragove: nepovjerenje prema Duhu Svetom, prema njegovim darovima i karizmama, s jedne, a otpor protiv crkvene strukture i hijerarhije, s druge strane. Do potpunog raskola vidljivog i nevidljivog elementa u Crkvi ne može ipak doći jer oba izviru iz istog božanskog izvora, ali njihova sukobljavanje rađala su u Crkvi mnoštvom pasivnih primalaca i duhovnih potrošača a njima nasuprot prezaposlenim crkvenim službenicima, često sličnijima menadžerima, nego posrednicima milosti i službenicima Riječi. Tek će Drugi vatikanski sabor ozbiljnije pristupiti liječenju starog nepovjerenja. Velik je korak učinio otkrićem djelatne prisutnosti Duha Svetoga u kršćanima laicima i priznanjem da Duh vodi Crkvu ne samo po njezinu nezabludivom učiteljstvu nego i po karizmama i darovima koje on daje kome i kako hoće. Zasigurno će ipak dugo potrajati dok posvećena ostvari Petrovu riječ: »... a mi ćemo se posvetiti molitvi i posluživanju riječi« (Dj 6,4).

U drugu opasnost upada Crkva kad njezina djeca zaborave da, premda u svijetu, nisu od svijeta, te se odveć udomaće u zemaljskim vodama i prijatelje s moćnicima ovoga svijeta. Tada Crkva i sama postaje svjetska moć, nesposobna rađati plodovima Duha. Da bi je od toga sačuvalo, Duh vodi Crkvu u pustinju gdje ona uči šutjeti i moliti, obnavlja sposobnost za osobni susret s Duhom Svetim i nalazi opet povjerljivo prijateljstvo s njime. S tim je prijateljstvom ona započela svoj povijesni put, on je obilježio sve svijetle i tamne trenutke njezine povijesti, njime će ona taj put i završiti, kad pred Zaručnikov dolazak Duh i Zaručnica zajednički progovore: »Dođi!« (Otk 22,17).

Literatura

- Congar, Yves, *Der Heilige Geist*, Freiburg 1982.
Kasper, Walter, *Der Gott Jesu Christi*, Mainz 1982.
Kasper, Walter/Sauter, Gerhard, *Kirche – Ort des Geistes*, Freiburg 1976.
Laurentin, René, »Maria als Urbild und Vorbild der Kirche«, u: *Mysterium Salutis* 42, Einsiedeln 1973.
Mühlen, Heribert, *Der Heilige Geist als Person*. Münster 1980.
Mühlen, Heribert, *Una mystica Persona*, Paderborn 1968.
Mühlen, Heribert, *Der gegenwärtige Aufbruch der Geisteserfahrung und die Unterscheidung der Geister*, u: *QD* 85. Freiburg 1979.
Mühlen, Heribert, (izd.) *Geistesgaben heute*, Mainz 1982.
Rahner, Karl, *Erfahrung des Geistes*, Freiburg 1977.
Schlier, Heinrich, »Die Verkündigung der Taufe Jesu nach den Evangelien«, u: *Besinnung auf das Neue Testament*, Freiburg 1967.
Schlier, Heinrich, »Über den Heiligen Geist nach dem Neuen Testament«, u: *Der Geist und die Kirche*, Freiburg 1980.
Schütz, Christian, *Einführung in die Pneumatologie*, Darmstadt 1985.
Stubenrauch, Bertram, »Pneumatologie«, u: *Glaubenszugänge*, Paderborn 1995.

**BIBLICAL DOGMATIC FOUNDATIONS OF LIFE
AND ACTIVITIES IN THE SPIRIT***Alfred SCHNEIDER***Summary**

The author in the first part of the article resolves some principle questions. For a spiritual life to be steady it is important to understand its foundations. The subject of a Spiritual life is the person and with him or her, the whole world. The biblical definition of such a life encompasses the depths of a Christian life imbued with the Spirit and all the levels of visual life. The most deepest foundation of our life in the Spirit is God the Trinity Himself. The Holy Spirit performs in the Trinity the same task, which it will have in the history of Salvation: to connect people in unity at the same time maintaining the irreplaceable authenticity of each person. The Holy Spirit as one of the Trinity establishes communications with the person it is revealing itself to, but before that the Holy Spirit is for the rational person, the light of every revelation and the voice of the conscience. Those able to receive the Holy Spirit are all those anointed in the Spirit, in the first line, Jesus Christ the Anointed One. His spiritual history, starting with the Baptism on the River Jordan, death on the cross and Resurrection is the archetype of all spiritual growth and experience. The Blessed Virgin Mary, who is a reflection of the Church and its growth in the Spirit, represents through the Grace that she has received a symbol of fulfillment, which the Church will attain at its final goal. The Early Church is a shining example of life with the Spirit, as it knew how to pray and receive gifts from the Spirit and communicate with it in a close, friendly relationship. The history of the Church is symbolized by movements of renewal by the Spirit, while every generation of the Church passes on its rich experiences of life in the Spirit.